

ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ СТАНОВЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ЗРІЛОСТІ ОСОБИСТОСТІ У СТУДЕНТІВ

З. С. Дончик

Херсонський державний університет, donchikzoa22@gmail.com

Науковий керівник: к. психол. н., ст. викл. О. М. Самкова

Постановка проблеми. За теорією і практикою збільшення досконалості нашого соціуму однією з важливих є проблема розвитку становлення особистості. Людину мають виховувати не просто як носія певної суми знань, а, перш за все, – як громадянина України, соціальноактивного її будівельника, і водночас, творець я самого себе як людину зі сформованими моральними якостями, вподобаннями, високою культурою праці і поведінки.

Для розв'язання цього питання потрібно здійснювати психолого-педагогічних досліджень, які розкривали б закономірності розвитку людини як цілісної особистості, формування її соціальних принципів, ціннісних установок тощо.

Мета статті – дослідити чинники становлення соціальної зрілості у студентів.

Аналіз останніх досліджень публікацій. За минулі десятиріччя все більше увага дослідників повертається до проблеми пошуку механізмів та закономірностей розвитку самосвідомості особистості. Загальна постановка проблеми самосвідомості особистості зайняла визначне місце у теорії психології завдяки працям Р. Бернса, [6] У. Джемса, І.С. Кона, К. Роджерса, С.Л. Рубінштейна, В.В. Століна, І.І. Чеснокової, Т. Шибутані, К. Юнга, В.О. Ядова та ін. Існує декілька підходів до визначення сутності та структури самосвідомості, а окремі її складових були предметом численних досліджень, як у західній, так і у вітчизняній психології. У працях вітчизняних і західних психологів (Н.Є. Анкудінова, В.Г. Асєєв, А.А. Бодальов, Л.І. Божович, Є.А. Бондаренко, В.П. Левкович, Г.І. Ліпкіна, П.Р. Чамата, Р. Бернс, К. Блага, М. Шебек, А. Валлон) представлені теоретичні настанови

про співвідношення та взаємодію внутрішніх і зовнішніх чинників становлення свідомості і самосвідомості особистості, розвиток самосвідомості, її складових. Однією з наявних проблем сучасної психологічної науки є проблема самосприймання себе молодим поколінням. Ця тема достатньо важка, включає дослідження ряду компонентів, а саме: вікові психологічні особливості студентів, соціологічні проблеми освіти і виховання, вплив колективу, сім'ї та інше. В сучасному етапі розвитку вікової психології, проблема самосприймання особистості студентського віку є мало дослідженою. Загалом, студентський вік психологи (зокрема, І.С. Кон, В.П. Петрунук, Л.Н. Таран, М.В. Савчин, Л.П. Василенко та інші) розглядають як юнацький, який межує між 14 та 20 роками. О.В. Винославська, на противагу, виділяє чіткі межі студентського віку - 16 - 23 років, тобто вік, придатний для навчання та здобуття особистістю певних знань, вмінь та навичок. Актуальність дослідження особистості не стала значною в наші часи. Предметом психологічного дослідження все частіше стають різні форми довільної активності особистості, його свідомість, типи поглядів на навколишній світ, світоглядні мірила, ставлення людини до свого призначення. У психології необхідність використання таких понять, як "моральна відповідальність", "атрибуція відповідальності" пояснюється розвитком тієї або іншою науковою школою. При цьому рух від феноменологічного аналізу до експериментального, від якісних міркувань до кількісних вимірювань - досить трудомісткий процес, не звільнений від помилок.

Виклад основного матеріалу. Студентський вік розглядає Б.Г. Ананьєв як ключова стадія соціалізації індивіда. Він дає таке визначення студентського віку: . Мало того, саме синтетична діяльність забезпечує нібито розширене відтворення потоків інформації, її впорядкування, відбір і організацію постійної взаємодії всіх каналів зв'язку з навколишнім середовищем. В ці високі показники розвитку нервової системи та нейрофізіологічні особливості є передумовами, що юнацький період життя

максимально сприятливим для навчання і професійної підготовки молоді людини. У студентські роки особистість набуває не лише зрілості соматичної, статевої та психофізіологічної. Людина повинна досягнути максимальної інтелектуальної зрілості, а також зрілості як особистості, хоча індивідуальні відмінності в особистісному Важливим компонентом психічного розвитку людини в юнацькому періоді є і інтелектуальний розвиток. Інтелектуалістичний підхід до специфіки юнацького віку реалізовано у концепції Ж. Піаже. Для розумового розвитку в юнацькому віці характерний розвиток розумових операцій (перехід до формальних операцій), що викликає схильність до теоретики і рефлексювання, які дають змогу усвідомити життя загалом, створити картину власного життя. Проте мислетворення молодих людей є своєрідним, егоїстичним, яке направлено здебільшого установкою можливого, а не дійсного. Якості інтелектуальної зрілості Об'єм розумового кругозору; варіативність і багатоваріативність оцінок того, що відбувається (на відміну від "чорно-білого" мислення); змога приймати суперечливу інформацію (протилежне догматизму); можливість усвідомлювати інформацію в термінах минулого (причини) і майбутнього (наслідки), а не в термінах тут-і-зараз; фокусування погляду на виявлення суттєвих, об'єктивно значущих аспектів того, що відбувається; вміння розгледіти явище в контексті його цілісних зв'язків з іншими явищами (неоднолінійний погляд); мислити в категоріях ймовірного (якби ..., то...). Особистісна зрілість, як слушно зауважує В.А. Роменець – автор «вчинкової моделі» життєвого шляху, є досить рідкісним явищем, і підмінити її просто психологією дорослої людини було б помилкою. Основу загальної зрілості складають особистісні та характерологічні риси, що визначають спрямованість учинкової активності. Головний мотив особистісного рівня поведінки – гідність. Головний компонент характерологічного рівня – досягнення людини в діяльності. Гідність і досягання мети в діяльності прямо пов'язані з характером стосунків між людьми. Зріла людина визнає в іншій неповторну значимість і поводить себе у відповідності з таким

визнанням. Відсутність подібної складової є свідченням інфантильно ї поведінки. Ставлення до другого як до об'єкта маніпуляції як до неживої речі – це ніщо інше, як деспотизм, який Зрілість є дійсним з'єднанням універсального і унікального як вищого вияву індивідуального. Зріла людина включає в себе великий світ, що його називають макрокосмосом, усе людство з усіма його пристрастями. Коли зрілість стає спроможною розрізняти вищі, трансцендентальні цінності й цінності суєтні, буденні, вона переростає саму себе. Студентський вік характеризується найбільш сприятливими умовами для психологічного, біологічного і соціального розвитку . В цей період найвища здібність пам'яті, реакції, пластичність у формуванні навичок. У суб'єкта на цьому етапі головним є розвиток характеру та інтелекту. Активно розвиваються морально-ціннісні й естетичні почуття. Швидко освоюють соціальні ролі дорослого: громадянські, професійні, економічні, сімейні. Формуються і закріплюються вподобання, інтереси. Визначаються життєві мотиви й прагнення. Досягається високий рівень розвитку фізичних та інтелектуальних ресурсів, активно зростають творчі можливості, збагачується емоційно-чуттєвий зміст, розвивається зовнішня привабливість. Все це часто спричинює дещо мрійливі, фіктивні уявлення про невичерпність і безмежність такого стану й приводить до нераціонального, безцільного, безплідного розтрачання фізичних і духовних сил. Саме в студентському віці відбувається перегляд ціннісно-духовних моделей , аксіологічна переорієнтація. Посилюється усвідомленість, об'єктивна моральність мотивів поведінки. Формуються і зміцнюються особистісні риси – відповідальність, почуття обов'язку , цілеспрямованість, наполегливість, самостійність, уміння регулювати свої почуття , бажання схвалеення . Разом з тим треба мати на увазі, що до 20 років здатність людини до повносвідомої регуляції своєї поведінки остаточно ще не сформована. Тому інколи мають місце невмотивовані, флуктуаційні прояви негативної поведінки, неадекватних дій, протиправних вчинків. Студентський вікпора активної самооцінки. Вона може бути об'єктивною, завищеною і заниженою. Характерними для людини із

заниженою самооцінкою є занижена самоприйняття, мінлива власна думка про себе, намагання приховати від оточення своє справжнє "Я", виконати роль, яка, на її думку, буде більш прийнятною й ефектною у конкретному середовищі. Молоді люди такого типу підвищено чутливі і вразливі . Вони більш болісно реагують на критику, насмішки, зневагу, осудження . Для них ха-рактерні закритість, самоізоляція, схильність до віртуального спілкування зі світом, самотність . Студентський вік, за Б.Г. Ананьєвим, є сензитивним періодом для розвитку основних соціо культурних можливостей [2] .

Методика Л.Н Бережнова «Діагностика рівня саморозвитку студента», має на меті дослідити що саморозвиток характеризується прагненням розвиватися, наявністю якостей студента, що сприяють саморозвитку, і можливості реалізації себе в навчальній, а згодом і в професійній діяльності.

Дана методика містить шкали: рівень прагнення до саморозвитку, самооцінка підлітком своїх якостей, оцінка проекту групової і педагогічної підтримки.

Аналіз даних, отриманих за методикою Л.Н Бережнова.

Порівнюючи рівень прагнення до саморозвитку між студентами 1-го та 3-го курсів видно, що серед студентів 1-го курсу переважає середній рівень (56%) та нижче середнього (30%), а серед студентів 3-го курсу – середній (30%) та вище середнього (35%). Це свідчить про те, що рівень прагнення до саморозвитку вищий в студентів 3-го курсу. Між віковими показниками і прагненням до саморозвитку встановлений прямий корелятивний зв'язок

($\varphi = 2.33$ при $p < 0.01$) Це можна пояснити тим ,що чим старша особистість тим вищий її соціальний розвиток.

Висновки дослідження. Професійне становлення в юнацькому віці і в період ранньої дорослості є визначною складовою особистісного розвитку . Попри всі суперечності в розвитку вищої школи на сучасному етапі і проблеми , які на сьогодні характеризують педагогічну діяльність, особистісне зростання студентів в професійному навчанні можливе при створенні певних умов та дотриманні певних принципів. Попередніми, і дуже важливими ,

передумовами є наявність професійної спрямованості на професію, серйозної довузівської підготовки абітурієнтів. Проте, при цьому слід більш глибоко вивчати питання, наскільки локус контролю особистості має вирішальне значення в загальній структурі діяльності людини і чи не нейтралізується він іншими особистісними утвореннями: характером, вольовими якостями, інтелектом, стилем поведінки в конфліктних ситуаціях.

Література:

1. Маралов В. Г. Психология самопознания и саморазвития. М.: Издательский центр Академия, 2002. 256 с.
2. Хьелл Л., Зиглер Д. Теория личности: основные положения, исследования и применение: учеб. пособие. СПб.: Питер, 1998. 608с.
3. Шнейдер Л. Б. Личностная, гендерная и профессиональная идентичность: теория и методы диагностики / Л. Б. Шнейдер. М.: Московский психолого-социальный институт, 2007. 128 с.
4. Лукьянчук А. А. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.narodnaosvita.kiev.ua/avtor/statti/lukiyanchuk_a.htm